

A szegénység mint szenvedés megszűnik az örökkévalóságban. Azonban a szegénység gyümölcse, a halálban elért teljes önátadás megmarad az örök életre. A halálban érjük el ugyanis azt az állapotot, amelyben egészen megszűnik az önmagunkhoz való görcsös ragaszkodás. Ezért tudunk majd az Atya és Fiú teljes egymásnak adottságában részesedni. Ezért egészen betölt majd Isten teljessége (Ef 3,19); egészen egygé válhatunk Krisztussal. S akkor vele együtt mi is elmondhatjuk az Atyának:

. . . mindaz, ami az enyém, az a tied, s mindaz, ami a tied, az az enyém . . . (Jn 17,10).

A Krisztussal való közösség miatt mindazokkal egygé válunk, akikben Krisztus lakik. Így lesz teljessé minden megváltott ember egymással, Krisztussal és az Atyával való egysége:

Legyenek mindnyájan egyek. Aminő Te, Atyám, bennem vagy s én benned, úgy legyenek ők is bennünk . . . (Jn 17,21).

A szegénység tehát, amennyiben a teljes egymásnak adás, a teljes egymásban lakás feltétele és kifejezési formája, örökre megmarad. Csak az jut el személyének igazi érettségéhez, aki mindenét, önmagát is odaadja, hogy Istennel és Istenben az egész emberiséggel egygé forrjon.

François Russo

A SZEGÉNYSÉG A MAI GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI ÁTALAKULÁS SZEMSZÖGÉBŐL

Az evangéliumi szegénység nemcsak a javak hiányában nyilvánul meg. Ennek kell irányítania bennünket a javak felhasználásában is. Hogy mi szegénység, az tehát attól függ, milyen formában jelennek meg ezek a javak egy-egy adott korban és helyen. A 16. században még fényűzés volt lovon utazni; ma már a vonat, sőt a repülőgép sem az. Ha tehát tudni akarjuk, milyen konkrét lehetőségei vannak a szegénységnek mai életünkben, előbb tisztába kell jönnünk civilizációnk jellemző vonásaival, s jól meg kell értenünk a gazdasági és társadalmi átalakulásokat. Mindezek befolyásolják keresztény cselekvésünket.

Nem azt akarjuk itt bemutatni, hogy lehetünk napjainkban szegények. Hogy valaki az adott tényeket jóra használja-e föl vagy rosszra, az az egyén belső magatartásától és a közös helyzetben elfoglalt helyétől függ. Vázlatos elemzésünk csupán azt kívánja megmutatni, mennyiben kedveznek vagy nem kedveznek az új életkörülmények az igazi szegénység gyakorlásának.

Szegénység és jóléti társadalom

A súlyos nélkülözés, a javak elosztásának nyugtalanító egyenlőtlensége döbbenetes mértékben fennáll ma is. De azért a mai társadalmi és gazda-

sági fejlődést ugyancsak nagy mértékben jellemzi a javak fokozott gyarapodása és egyenlőbb eloszlása. Ez a tudományos és technikai haladásnak köszönhető, amely egyre kisebb költséggel adja meg nekünk nemcsak a létfenntartás szoros szükségleteit, hanem más, kevésbé nélkülözhetetlen javakat is a kényelem, a kultúra, a szórakozás terén. A viszonylagos bőség korába lépünk.

Világos, hogy ebben a világban mindig ritkább lesz az olyan szegénység, amelynek kifejezőmódja a lehető legteljesebb tartózkodás az élethez nem föltétlenül szükséges javaktól. Ugyanúgy az is, amely a lehető legnagyobb takarékoskodásra sarkall. A szegénységnek egy-egy megindítóan kedves gyakorlata — mondjuk mikor a használt borítékot másik oldalán ismét felhasználják — ma kicsit anakronisztikusnak érződik. A kiadások lefaragásának bizonyos módjaiban ma nehezen fedezünk fel lelki jelentőséget, inkább a zsugorisággal határosak. Általánosabban azt mondhatjuk: a szegénység gyakorlását (részben gazdasági okokból kifolyólag) a múltban gyakran bizonyos aggodalmaskodás, gond kísérte. Ennek oka részben az anyagi eszközök hiányossága volt, részben az a félelem, hogy haszontalan kiadásokba keverednek. Mindez kétségtelenül alkalom volt az életszentségre, néha még ma is az lehet, — de ha hiányzott belőle az Istenre hagyatkozás, gyakran szűkmarkúsággá, fősvénységgé vált. Ebből a szempontból nincs mit sajnálnunk, hogy a jóléti társadalom inkább a bőkezűség, a nem számítható, örvendező adakozás szegénysége felé irányít. Ez igen értékes tényezője a mások felé való megnyílásnak, és feloldja, kiszélesíti életünket. Ha az evangéliumi szegénység különleges jellemzője a nyugtalanság hiánya, ennek kedvezhet ez az állapot.

„Atmeneti időnkben” a nélkülözésből fakadó szegénység is megvan még sokfelé. Ezt kétségtelenül ugyanazokból az alapvető lelki szempontokból kell néznünk, mint azelőtt. De észre kell vennünk egyes vonásait, amelyek civilizációnk mai fejlődéséhez kapcsolódnak, és közvetlen lelki következményekkel járnak.

Először is itt van az a tény, hogy a mai világban nem egyes elszigetelt egyéneknek, nem is a gazdaságilag fejlett országok kevésbé vagyonos osztályainak szegénysége a legnyugtalanítóbb, hanem az ún. kevésbé fejlett nemzetek általános szegénysége. Az Evangéliumnak a bővelkedőkhöz intézett felhívása — hogy ti. adják oda javaikat — mindegyikünkre vonatkozik, legalábbis abban a mértékben, amennyire több a vagyonunk a körülöttünk élőkénél. De vonatkozik ez a felhívás ugyanúgy és mindenekelőtt a nemzetekre mint szervezett közösségekre és vezetőikre: anyagi eszközeik egy részét át kell engedniök a szükségét szenvedő népeknek. Ezért a javak átengedésének nem annyira az egyéni adomány a módja gyűjtések (akár nemzeti szinten szervezett gyűjtések) alkalmával, hanem kinek-kinek a maga helyén mindenekelőtt a köztudatot kell alakítania. Bármilyen tehetetlenek is va-

gyunk a visszás állapotok megszüntetésére, lehetetlen, hogy föl ne hívjuk a figyelmet a megrázó ellentétre: egyfelől televíziós lakások, autók serege, ingyenc táplálkozás, másfelől olyan országok, ahol a legelemibb életfeltételek is hiányoznak!

Egy másik tényre is föl kell figyelünk. Van, ahol a tudományos haladás eltünteti az anyagi nélkülözést; de egyelőre egyáltalán nem enyhíti a szegények helyzetéből fakadó hiányosságokat, gyöngeséget, függő viszonyt.

Itt van mindenekelőtt az a nagyszámú ember, akinek látszólag tisztes jövedelme van, de valójában nem elég: nem tudják belőle fedezni gyermekeik iskoláztatását, vagy rendes lakást szerezni, ahol a családi élet a nélkülözhetetlen függetlenségben, csendben, meghittségben kibontakozhassék. Itt vannak a gyengélkedők, betegek, öregek. Civilizáciánk törődik ugyan segítségükkel, de annál élénkebben érzik tehetetlenségüket és függő helyzetüket, mert hiszen a világot elsősorban a cselekvés, a sikeres anyagi vállalkozások tartják fenn.

A szegények közé kell sorolnunk azt a tekintélyes számú embert is, aki esetleg tanult, de nem kapott igazi nevelést. Számukra gyakorlatilag megközelíthetetlenek a kultúra kincsei, az élet egyik legnagyobb emberi kielégülése. Ugyanakkor a legsebezhetőbbek a propagandának és az ember kizsákmányolásának ezer módjával, amit a kifinomult technika a mai világ rendelkezésére bocsát.

Az anyagi javak szerepének igazságosabb szemlélete

Naívság lenne azt képzelnünk, hogy a mi korunk megszabadult az anyagi javak önző használatától és öncélú élvezetétől, s ebben a tekintetben érezhetően más lenne, mint a régi korszakok. Az ember ezen a ponton szinte semmit sem haladt. Mégis megállapíthatjuk, hogy sok ember (köztük számos nem kifejezetten keresztény ember) magatartása megváltozott az anyagi javakkal szemben. Ma nem annyira arra törekcsenek, hogy — mint a múltban — felhalmozzák, tartósan és kizárólagosan birtokolják őket. Nem annyira a társadalmi megbecsülés miatt keresik a gazdagságot, inkább a hasznáért.

Ma az anyagi javakban általában mindenekelőtt eszközt látnak, mindennapi szükségleteink biztosítóját. Persze ezek közé a szükségletek közé sok minden tartozik: autó, rádió, tévé, fényképezőgép, hűtőszekrény . . . Mindez alaposan kitágította az élet hasznos és szórakoztató adottságainak körét.

Ez a magatartás az anyagi javak pozitív szerepét hozza magával. A keresztény nagyon helyénvalónak tartja, hogy felhasználjuk ezeket. Hiszen Isten akarata, hogy az ember a természet ura legyen, leigázza azt a teremtés folytatójának szerepében. És az Evangélium azt mondja, hogy gyümölcsöztetnünk kell talentumainkat és a Mestertől ránk bízott javakat, ki mennyit kapott.

Ez a szemlélet egyáltalán nem a modern lelkiség találmánya. Az Egyház állandó tanításáról van szó. De régebben kevés figyelmet szenteltek neki. A vezető osztályok, különösen a reneszánsz idején és a 17-18. században, visszaéltek gazdagságukkal. Ez súlyos rendellenességekre vezetett, ami viszont arra ösztökélte a hitszónokokat, hogy erőteljesen hangsúlyozzák a földi javak használatának veszélyeit. Az ilyen buzdítás bizonyos mértékig ma is időszerű, de a hangnem, az egyoldalúság nehezen teszi használhatóvá a mai ember számára. A technikai fejlődéstől felkínált sokféle termékben, megdöbbentő lehetőségben mi mindenekfölött a kibontakozás jogos eszközét látjuk. Segítségükkel messzemenően megszabadulunk kínos feladatoktól, s meg tudjuk valósítani az embervoltunkba írt vágyakat, képességeket. Amit azelőtt talán helytelen fényűzés gyanánt ítélték el, azt ma gyakran a természeti javak nagyon is ésszerű használatának tartjuk. Az a rendeltetésük, hogy a lehető legtöbb embernek az életét ne csak hasznossá, hanem széppé is tegyék.

Ennek az optimista szemléletnek nagy helyet kell elfoglalnia a szegénység keresztény felfogásában: úgy kell felhasználnunk a javakat, ahogyan Isten elvárja. Mindamellet nem szabad figyelmen kívül hagynunk a jóléti társadalom veszélyeit sem.

Az ilyen civilizáció lényeges lelki veszélye a rendelkezésre álló javak bőségében és minőségében áll. Az eddiginél sokkal jobban elbűvöl és foglyul ejt a sok különféle felkínált lehetőség, amihez hasonlóról sokáig még csak nem is álmodhattunk. Ilyen körülmények között nem könnyű mértékkel élni velük. Csakugyan: világunkon uralkodik a nyereségvágy, a minél nagyobb kereset mohó szomja. Ennek érdekében folyvást többet és többet termelnek. A keresztények sem mentek teljesen ezektől az eltévelyedésektől. Ha nincs bennük igazán realista, „elkötelezett” lelkület — és sokszor nem is állítják ezt elég bátran eléjük —, nagyon is könnyen sodródnak az árral. Altalában ugyan őrizkedni tudnak a szegénység szellemével egyenesen ellenkező magatartástól: attól, hogy beleragadjanak a javakba. Azonban lelkük túlterheltségben szenved. Annyi az ügy, annyi az elfoglaltság, hogy nincs már meg bennük az a készség, az a belső figyelem, az a nyitottság, az a béke, ami mind a szegénység valódi szellemének gyümölcse.

Emberméltóság és szegénység

A mai civilizáció nemcsak anyagiakban bocsát többet az ember rendelkezésére. Több függetlenséget, több önállóságot is törekszik biztosítani számára. A ma embere nem akar többé gyámság alatt maradni, még ha anyagi helyzete szerény is. Mindenestül maga kíván rendelkezni önmagával, maga óhajt sorsának kovácsa lenni. Ez alapján véve jogos követelés, — föltéve, hogy nem válik teremtményi, lényegi függésünk tagadásává Teremtő Istenünk előtt, és nem veszi semmibe a társadalmi rend követelményeit. Az Egyház sokszor hangoztatta, hogy a tekintély gyakorlása közben mindig

nagyobb tisztelettel kell figyelembe venni az embert, szabadságát, személyi méltóságát. A pápák és a nyomukban járó keresztény mozgalmak különösen az utolsó században küzdöttek állhatatosan, hogy megszabadítsák az embert az ipari civilizáció szolgátságából. Nemcsak elégséges bért követeltek a munkásnak, hanem jogi biztosítékokat, hogy ne legyen kényre-kedvre kiszolgáltatva munkaadójának.

A szegénynek ez az emberi fölemelkedése abban is megnyilvánul, hogy fokozatosan elmosódik a választóvonal „szegények” és „gazdagok” közt. Azelőtt a szegény mellőzött ember volt, társadalmilag megmerevedett, „kikristályosodott” keretek között. Ma közelebb áll a többi társadalmi osztályhoz, mert az életmód egyes sajátosságai általánossá váltak. Nézzük például az öltözködést. A társadalom mozgékonyabbá vált, és így jobban meglehet a reménye, hogy valamelyest magasabb életszínvonalra jut.

Másrészt a vagyoneeloszlás módjainak átalakulása azt is magával hozza, hogy jobban tisztelik a kevéssé vagyonos osztály emberi méltóságát. Pusztán a gazdasági elemzés szempontjából vizsgálva lehetetlen észre nem vennünk a változást. Még néhány évtizeddel ezelőtt a javak elosztása a gazdagok jóakaratótól függött, akik a kiáltó társadalmi egyenlőtlenségeket — nagyon elégtelenül — alamizsnával próbálták orvosolni. Ma jól körülírt jogszabályok szerint megy végbe. A jótékony magánkezdeményezések helyébe fokozatosan állami intézkedések lépnek. A gyöngeség, betegség, öregség „automatikusan” jogot ad állami támogatásra.

A szegénység igazi érzéke egyáltalán nem sajnálkozik a dolgok ilyen állásán. Inkább minket is beleállít a fejlődés szolgálatába. A végétől még messze vagyunk, hiszen az a kötelességünk, hogy a nyomor minden formájának véget vessünk. Egyenlőségre törekedni a szegénység erényének egyik módja. Azért se nyugtalankodjunk, hogy az alamizsna szerepe vagy a jótékonyosság gyakorlásának lehetősége szemünk láttára csökken. A mai világ még mindig jelentős helyet biztosít neki. Azonkívül, mint fentebb mondtuk, áthelyezhetjük kollektív, nemzetközi síkra. Az önkéntes szegénység élete pedig ezzel még egyáltalán nem válik értéktelenné.

Munka és alamizsna

A kortársi társadalom nemcsak azt kifogásolja az alamizsnában, hogy sérti az emberméltóságot. Azért is támadja, mert lustaságra, semmittevésre bátorít. Ez a magatartás a munka fokozott megbecsüléséből ered. Ma már nem annyira az anyagi világ követelményeinek való szükségszerű behódolást látjuk benne, inkább alkotó jellegét és nevelő értékét hangsúlyozzuk. Az előző századokban, főleg a 17. században, „valamirevaló ember” nem tartotta társadalmi helyzetével összeegyeztethetőnek, hogy fizetett munkát végezzen, különösen ha az nem szellemi munka. Tekintélyes és biztos vagyona a legtöbb esetben lehetővé tette, hogy kényelmesen élhessen szórakozásainak. Ma erre sokkal kevesebb embernek van módja. És aki ma nem

maga keresi meg a kenyerét, az — sokkal inkább, mint azelőtt — kockáztatja, hogy a közösség testétől idegennek, komolytalan embernek, sőt élősdinek tekintik.

Ezzel a meglehetősen új gondolkodásmóddal kell számot vetnünk, amikor a vállalt vagy önkéntes szegénység helyét vizsgáljuk a mai világban. Mindennek megvan a vitathatatlan polgárjoga a kortárs civilizációban is. De stílusában kétségtelenül bizonyos átalakulásra van szükség. Nagyobb szükség van rá, mint azelőtt, hogy a nem munkából, hanem adományokból élő szegények bensőséges és igen tiszta tanúságot tegyenek az evangéliumi kifosztottság eszménye és a szemlélődés értéke mellett. Kortársaink világosan ki akarják érezni ezeknek az elkötelezeteknek az életéből, hogy nem lebecsülésből vagy bátorság híján hagyták ott a földi foglalkozásokat, hanem azért, hogy felszabaduljanak magasabb foglalatosságokra. Azok, akik Krisztust utánözva választották vagy fogadták el a szegénységet, hála Istennek bizonyára így is élnek. De talán jó lenne, ha az eszmény világosabban sugároznék kifelé is. Jelesül nagyon rá kell mutatnunk a szolidaritás követelményére. Kortársaink biztosak akarnak lenni abban, hogy az önkéntes szegények, akik nem szolgálják közvetlenül hasznot hajtó munkával a társadalmat, mégsem felejtkeznek meg a sokféle emberi törekvés kínjáról, a fizikai munka fáradságáról, a közéleti ember gyötördéséről, hanem közösségben maradnak mindezzel. És ugyanígy az emberek örömeivel is: az alkotás, a szervezés, az emberszolgálat örömeivel.

A szegény ember gondtalansága és a technikai műveltség előrelátása

Az evangélium arra int: ne aggódjunk a holnap miatt. De ezt bizonyára nem úgy kell értenünk, mintha minden előrelátást megtiltana. Különben nem egy helyen egyenesen buzdít az előrelátásra. Jogos megtestesülése szegénységesezményünknek, ha életünkben bizonyos szent gondtalanság kap helyet. Ugyanakkor az okosság ezt életállapotunknak megfelelően bizonyos határok közé szorítja. Egy kormányfő nem engedheti meg magának, hogy olyanformán ne törődjék a jövővel, mint egy beteg vagy egy szerény munkásember.

Tehát tisztában kell lennünk a gondtalanságnak mint szegénységesezményünk megnyilvánulásának viszonylagos voltával. Legjobb, ha óvakodunk a túlságos leegyszerűsítéstől, és nem vetjük el eleve civilizációnknak azt a törekvését, hogy mind kiterjedtebben, mind rendszeresebben gondoskodják a jövőről, mintha ez ellenkeznék az evangélium szellemével.

A múltban a jövőről való gondoskodás lehetősége, beleértve a megelőző eszközöket is, igen korlátolt volt. Az ember a leggyakrabban védtelenül állt a személyes vagy kollektív szerencsétlenségek: pestis, éhínség, hajótörés, gazdasági válságok, korai halál előtt. Ez a tehetetlenség a keresztényeket természetyszerűen tájolta be az Istenre hagyatkozás készségére.

Manapság a megelőző eszközök a legkülönbözőbb területeken erősen csökkentették az élet kockázatait. Vannak még tűzvések, de ritkán történik meg, hogy — mint a középkorban és még a 16-17. században is — egész városokat pusztítson el a tűz. A járványokat szinte teljesen megfékeztek; a hajótörések sokkal ritkábbak; az iparosodás kezdetének jellegzetes baja, a munkabalesetek nagy mértékben csökkentek. Igaz, balesetek és természeti katasztrófák sajnos ma is egyre ott kísértenek civilizációnk látóhatárán, nem is szólva a háború veszedelméről. De következményeiket érezhetően enyhíti a biztosításnak, ennek a nagy jelentőségű társadalmi és gazdasági jelenségnek rendkívüli kifejlődése. Egyszóval a modern világban a „biztonság” jelszava uralkodik, és megvalósítására meg is van a technikai lehetőségünk. Persze rengeteg költség és aprólékos gond árán!

A jövőről gondoskodás erőfeszítéseinek sorába tartozik a valószínűség-számítás haladása is. Ez sok területen lehetővé teszi, hogy jobban alkalmazkodjunk a jövőhöz, kikerüljünk sok meglepetést, zökkenőt, válságot. Így az ember, szigorú számítások alapján, mindinkább ura akar lenni a jövőnek. Mindig kevésbé viseli el, hogy ki legyen szolgáltatva az eseményeknek.

Ez a szándék magában véve jogos. Sőt szoros kötelességünk, hogy hozzájáruljunk megvalósításához, hiszen az ember javát szolgálja. De rosszra is vezethet: az Istenbe vetett bizalom súlyos hiányára és arra, hogy mindent emberi képességeinkkel akarunk megoldani. Ez ellentétes az Evangélium szellemével. Különbösen is a legelemibb valóságérzék hiányára vall, ha azt reméljük, hogy ki tudunk irtani minden rosszat. Amíg a földi lét tart, marad kockázat is. És ez bőséges alkalmat nyújt, hogy ráhagyatkozzunk az Úr titkatos, kiszámíthatatlan akaratára.

Mindezek az elemzések ne ejtsenek bennünket valamiféle szkepticizmusba. Ne gondoljuk: a szegénység annyira viszonylagos dolog, hogy lehetetlen fölismernünk, hol van és hol nincs. Kétségtelen, hogy sem itt, sem más téren nem úszhatjuk meg kész receptekkel. Nem elég azt mondani: „Csináld ezt, és szegény leszel.” A kereszténynek igazságban kell járnia, és ez magával hozza, hogy számot vessen a valóság bonyolult voltaival. De ez ne késztesse tétlenségre. Isten keze ma sem rövidült meg, és ma sem hív hiába a szegénységre; amit parancsol, arra meg is adja a lehetőséget. De az Evangélium szerinti élet föltételezi, hogy legyen bátorságunk szembenézni a jelenlegi helyzettel, akkor is, ha csupa kérdés és nehézség. Föltételezi azt is, hogy ebben az adott helyzetben feleljünk Isten szólítására. Akkor majd nem annyira a szegénység viszonylagos jellege ragad meg, hanem a sokféle megjelenés mögött a szegény Krisztus egyetlen, lenyűgöző arca.

CHRISTUS 24. sz. 487 — 499.